

รายงาน การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

- รายงานการเฝ้าระวัง ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติ
เกี่ยวกับโรคเอดส์ในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว
ในจังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา และสงขลา

206

สาระสำคัญในฉบับ

Highlight

รายงานการเฝ้าระวัง ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับ โรคเอดส์
ในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว
ในจังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา และสงขลา

ผลการศึกษาพบว่าระดับความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ ในพื้นที่
ทั้ง 4 จังหวัด มีแนวโน้มคล้ายคลึงกัน ระดับความรู้หลักๆ ในเรื่องความรุนแรงของโรคและ
การติดต่อป้องกัน อยู่ในระดับที่ดีแต่หากเป็นความรู้ลึกๆ ที่เกี่ยวกับการติดต่อโดยพฤติกรรม
บางอย่าง เช่น การสัมผัสผิวหนัง การถูกยุงกัด การบริจาคโลหิต กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ที่ผิด
สับสนค่อนข้างสูง ในด้านทัศนคตินั้น ยังมีกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งที่คิดว่าโรคเอดส์นั้น เป็น
โรคที่ไม่สามารถป้องกันได้ และตนเองไม่มีโอกาสติดเชื้อเอดส์ อีกทั้งส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงาน
ร่วมกับผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ ส่วนด้านพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยฉวยโอกาสเพศสัมพันธ์
น้อย (0.3 %) และมีสามีที่ติดเชื้อเอดส์ร้อยละ 10.4 % แต่ส่วนที่มั่นใจถึงร้อยละ 22.3 %
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองพอรู้บ้างเกี่ยวกับโรคเอดส์ ส่วนความรู้ความเข้าใจใน
การป้องกันตัวเองที่ลึกซึ้งมากขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำ ควรมีการให้ศึกษา
ในระดับลึกโดยวิธีกลุ่มหรือรายบุคคล ในกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

รายงานการเฝ้าระวัง ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคเอดส์ ในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว ใน จังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา และสงขลา

โรคเอดส์ เป็นปัญหาสาธารณสุขที่มีความสำคัญมากเนื่องจากการติดต่อ และแพร่กระจายอย่างรวดเร็ว อีกทั้งยังไม่มียาที่จะรักษาโรคให้หายได้ จากกระบวนการเฝ้าระวังเฉพาะพื้นที่ของกองระบาดวิทยา แสดงให้เห็นว่า โรคเอดส์นั้นมิได้แพร่กระจายอยู่เฉพาะในกลุ่มเสี่ยงต่างๆ แต่ได้แพร่กระจายไปในหญิงแม่บ้าน และนักเรียนนักศึกษาด้วย ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่อันสำคัญของกระทรวงสาธารณสุข ที่จะเร่งเผยแพร่ความรู้ และให้มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหรือป้องกันการติดเชื้อในกลุ่มประชาชนเหล่านี้ ซึ่งจำเป็นต้องทราบถึงพฤติกรรมและระดับความรู้ ความเข้าใจของประชาชนต่อโรคเอดส์ กองระบาดวิทยา และศูนย์ระบาดวิทยาภาคทั้ง 4 ภาค จึงเริ่มทำการเฝ้าระวัง ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคเอดส์ในกลุ่มนักศึกษาระดับวิทยาลัยและหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว ใน 4 ภาค คือ จังหวัดสงขลา ในภาคใต้ จังหวัดราชบุรีในภาคกลาง จังหวัดนครราชสีมาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจังหวัดลำปางในภาคเหนือ แต่จะเสนอในรายงานครั้งนี้ เฉพาะกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อสำรวจ ความรู้ ทักษะ และการปฏิบัติเกี่ยวกับโรคเอดส์ในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว ในจังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา และสงขลา

วัสดุและวิธีการ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม ซึ่งผ่านการทดสอบมีอำนาจจำแนกระหว่าง 20-80 % และมีความยากง่ายระหว่าง 20-85 % ค่าถามด้านทัศนคติจำแนกสูงที่ต่ำกว่า 1.75 ไม่มีการระบุชื่อ ที่อยู่ ของผู้ถูกสัมภาษณ์

กลุ่มตัวอย่างศึกษา

คือ หญิงวัยเจริญพันธุ์ที่มารับบริการวางแผนครอบครัวที่โรงพยาบาลระดับจังหวัด จังหวัดละ 400 คนโดยเก็บข้อมูลหญิงที่มาใช้บริการทุกคนในช่วงเวลา 2-3 สัปดาห์ที่กำหนดไว้ (เดือน พ.ย. 2533)

การวิเคราะห์ข้อมูล

- ใช้สถิติเชิงพรรณนาแสดงข้อมูลเป็นร้อยละจำแนกตามกลุ่ม
- เกณฑ์การให้คะแนน คำถามเกี่ยวกับความรู้ ผู้ที่ตอบได้ถูกต้องให้คะแนน 1 คะแนน ผู้ที่ตอบผิดและตอบ " ไม่แน่ใจ " ให้ 0 คะแนน ผลรวมของคะแนนแต่ละข้อจะเป็นคะแนนด้านความรู้ของบุคคลนั้น

คำถามเกี่ยวกับทัศนคติ ผู้ที่มีทัศนคติในเชิงสนับสนุนการควบคุม และป้องกันโรคให้ 2 คะแนน ผู้ที่ตอบตรงข้าม ให้ 0 คะแนน ผู้ที่ตอบ " ไม่แน่ใจ " ให้ 1 คะแนน

ผลการศึกษา

จำนวนตัวอย่างที่เก็บได้ทั้งหมด 1505 คน เป็นตัวอย่างในพื้นที่ จังหวัดลำปาง 332 คน จังหวัดนครราชสีมา 401 คน จังหวัดราชบุรี 387 คน และจังหวัดสงขลา 385 คน

ตัวอย่างกลุ่มนี้มีอายุเฉลี่ย 27.7 ± 6.2 ปี พักอาศัยอยู่ในเขตจังหวัดนั้นๆ แต่นอกเขตเทศบาล 62.1 % อยู่ในเขตเทศบาล 31.8 %อยู่นอกเขตจังหวัด 5.6 % ภูมิสำเนาของกลุ่มศึกษา อยู่ในภาคกลาง 22.9 % ภาคเหนือ 22.7 % ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 27.2 % ภาคใต้ 23.2 % และไม่ตอบ 4 % อาชีพของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นแม่บ้าน (33.8 %) รับจ้าง/กรรมกร (24.6 %) และเกษตรกร (22.4 %)

ลักษณะความรู้ที่เกี่ยวกับโรคเอดส์

ตารางที่ 1 แสดงร้อยละของหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัวตอบความรู้โรคเอดส์ ได้ถูกต้องใน 4 จังหวัด

ข้อความ	รวม 4 จังหวัด N=1505	ลำปาง N=332	ราชบุรี N=387	นครราชสีมา N=401	สงขลา N=325
1. โรคเอดส์เป็นโรคที่ไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้	83.3	90.1	90.0	80.8	73.7
2. การมีคู่นอนหลายคนทำให้มีโอกาสติดเชื้อเอดส์ได้	94.2	92.0	96.6	97.5	91.4
3. การใช้เข็มฉีดยาร่วมกับผู้อื่นทำให้มีโอกาสติดเชื้อเอดส์ได้	94.9	94.0	98.2	97.0	90.6
4. ถ้าท่านติดเชื้อเอดส์และท่านตั้งครรภ์ลูกของท่านมีโอกาสติดเชื้อเอดส์ได้	95.7	93.7	97.7	97.5	94.0
5. การรับเลือดที่มีเชื้อท่านก็สามารถรับเชื้อเอดส์ได้	96.5	95.2	98.7	98.0	94.3
6. ถ้าสามีของท่านเที่ยวโสเภณี โดยมิได้ใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งท่านมีโอกาสติดเชื้อเอดส์ได้	96.5	95.5	97.9	97.3	95.1
7. ถ้าท่านสัมผัสผิวหนังกับผู้ที่มีเชื้อเอดส์สามารถรับเชื้อเอดส์ได้	41.0	36.2	38.0	38.7	26.8
8. ยุงสามารถแพร่เชื้อเอดส์ได้	28.7	24.1	32.0	24.2	40.1
9. คนที่มีเชื้อเอดส์ทุกคนจะมีอาการผิดปกติจนสังเกตเห็นได้	22.8	41.6	14.2	13.0	40.4

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษานี้มีความรู้หลักๆ เกี่ยวกับโรคเอดส์ถูกต้องในเรื่องความรุนแรงของโรค การติดต่อ และการป้องกันโรคในระดับสูง แต่มีประเด็นที่หญิงเหล่านี้ ยังมีความรู้ถูกต้องน้อย และสับสน คือ หญิง 46.2 % คิดว่าคนที่ติดเชื้อเอดส์ทุกคนจะมีการผิดปกติจนสังเกตได้ 30.8 % ไม่แน่ใจในความรู้และมีเพียง 22.8 % ที่รู้ถูกต้อง นอกจากนี้ยังมีความรู้ที่สับสนในเรื่องการติดต่อของโรค คิดว่าการสัมผัสผิวหนังผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ก็สามารถรับเชื้อเอดส์ได้และยังสามารถแพร่เชื้อโรคเอดส์ได้ จำนวน 37.7 % และ 44.5 % ตามลำดับ ระดับความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ของหญิงที่ศึกษาในแต่ละจังหวัด 4 จังหวัดนี้ มีลักษณะคล้ายกัน มีความเข้าใจที่ถูกต้องและผิดไม่แตกต่างกัน

ส่วนคะแนนรวมความรู้ของแต่ละบุคคล มีคะแนนความรู้เฉลี่ย $5.6 + 1.3$ คะแนน คิดเป็น 62.2 % ของคะแนนเต็ม และไม่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ระหว่างกลุ่มศึกษาในแต่ละจังหวัด (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยของคะแนนรวมความรู้และทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ของแต่ละบุคคลในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว ใน 4 จังหวัด

จังหวัด	คะแนนความรู้ คะแนน (%)	คะแนนทัศนคติ คะแนน (%)
ลำปาง	$5.8 + 1.3$ (64.4)	$10.5 + 2.7$ (58.3)
ราชบุรี	$5.7 + 1.1$ (63.3)	$11.4 + 2.4$ (63.3)
นครราชสีมา	$5.5 + 1.1$ (61.1)	$11.4 + 2.4$ (63.3)
สงขลา	$5.6 + 1.6$ (62.2)	$11.2 + 2.5$ (62.2)
รวม 4 จังหวัด	$5.6 + 1.3$ (62.2)	$11.2 + 2.5$ (62.2)
คะแนนเต็ม	9	18

รายงานการเฝ้าระวัง ความรู้ ทักษะและการปฏิบัติเกี่ยวกับ โรคเอดส์
ในกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัว ใน
จังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา และสงขลา

(ต่อจากหน้า 208)

ลักษณะทัศนคติที่เกี่ยวกับ โรคเอดส์

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (94.9 %) เห็นด้วยว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่เป็นปัญหาของสังคม แต่ทัศนคติต่อการควบคุมป้องกันโรค ยังอยู่ในระดับที่ไม่ดีนัก (ตารางที่ 3) รวมทั้งทัศนคติต่อผู้ที่ติดเชื้อเอดส์ก็ยังมีลักษณะที่กลัวและไม่ต้องการอยู่ร่วมหรือทำงานร่วมกันกับผู้ที่มีเชื้อเอดส์

ตารางที่ 3 ร้อยละของหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัวที่เห็นด้วยต่อข้อความทัศนคติเกี่ยวกับโรคเอดส์ใน 4 จังหวัด

ข้อความ	รวม 4 จังหวัด	ลำปาง	ราชบุรี	นครราชสีมา	สงขลา
1. ท่านคิดว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่เป็นปัญหาของสังคม	94.9	94.0	96.4	96.3	93.2
2. ท่านเชื่อว่าโรคเอดส์เป็นโรคที่ไม่สามารถป้องกันได้	41.3	55.7	44.7	31.2	35.9
3. ท่านเชื่อว่าท่านจะไม่ติดเชื้อเอดส์	57.1	52.1	68.7	53.4	53.9
4. ท่านเชื่อว่าการร่วมเพศโดยใช้ถุงยางอนามัยทุกครั้งจะปลอดภัยจากโรคเอดส์ได้	74.7	73.5	91.7	67.6	66.4
5. ท่านคิดว่า ผู้ชายควรงดเที่ยวโสเภณี	89.5	87.9	95.9	88.3	86.4
6. ผู้ที่มีเชื้อเอดส์ควรจะถูกกักบริเวณในพื้นที่เฉพาะ	77.3	81.3	80.1	82.0	66.1
7. ท่านสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีเชื้อเอดส์	35.5	28.9	48.4	30.9	33.1
8. หากมีการตรวจหาเชื้อเลือดเอดส์ฟรี ท่านคิดจะไปรับบริการตรวจด้วย	84.7	77.7	81.3	95.3	83.6
9. ท่านคิดว่าการบริจาคโลหิตทำให้ติดเชื้อเอดส์ได้	30.0	29.8	32.0	28.9	29.4

ทัศนคติของกลุ่มตัวอย่างในทั้ง 4 จังหวัด มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ค่าเฉลี่ยคะแนนรวมของทัศนคติแต่ละบุคคลใน 4 จังหวัด ไม่แตกต่างกันชัดเจน คะแนนทั้งหมดเท่ากับ 11.2 ± 2.5 คิดเป็น 62.2 % ของคะแนนเต็ม (ตารางที่ 2)

พฤติกรรมเสี่ยงต่อโรคเอดส์

กลุ่มตัวอย่าง 10.4 % บอกว่าใน 1 ปีที่ผ่านมาสามีของตนเคยเที่ยวโสเภณี บางส่วนไม่แน่ใจว่าสามีเที่ยวหรือไม่ 22.3 % จำนวน 0.3 % เคยใช้ยาเสพติดฉีดเข้าเส้น และกลุ่มตัวอย่างมีสามีที่เคยใช้ยาเสพติดฉีดเข้าเส้น 0.5 % เคยป่วยเป็นกามโรคใน 1 ปีที่ผ่านมาจำนวน 2.1 % (สูงสุดในจังหวัดสงขลา) และมีสามีที่เคยป่วยเป็นกามโรคใน 1 ปีที่ผ่านมา จำนวน 3.3 % (สูงสุดในนครราชสีมา)

ความคิดเห็นต่อความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ที่ได้รับ

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ (76.0 %) คิดว่าตนเองได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคเอดส์ในระดับที่พอรู้บ้างคิดว่าไม่รู้เลย 5.2 % ระดับความเข้าใจคล้ายคลึงกันในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด

ความรู้ที่ต้องการเพิ่มขึ้นเกี่ยวกับโรคเอดส์ คือ ความรู้ด้านการป้องกัน 51.6 % ด้านมาตรการของรัฐในการควบคุมโรคเอดส์ 27.0 % ด้านการติดต่อของโรคเอดส์ 27.2 % การรักษาของโรคเอดส์ 21.5 % อื่นๆ 13.6 % และไม่ต้องการ 5 %

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการเริ่มทดลองเฝ้าระวังระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ของกลุ่มหญิงที่มารับบริการวางแผนครอบครัวในพื้นที่ 4 จังหวัด (ลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา สงขลา) โดยศูนย์ระบาดวิทยาภาคทั้ง 4 ภาค ร่วมกับ กองระบาดวิทยาพบว่าระดับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์ ในพื้นที่ ทั้ง 4 จังหวัด มีแนวโน้มคล้ายคลึงกัน ระดับความรู้หลักๆ ในเรื่องความรุนแรงของโรคและการติดต่อป้องกันอยู่ในระดับที่ต่ำแต่หากเป็นความรู้ลึกลงไปเกี่ยวกับการติดต่อโดยพฤติกรรมบางอย่าง เช่น การสัมผัสผิวหนัง การถูกยุงกัด การบริจาคโลหิต กลุ่มตัวอย่างยังมีความรู้ที่ผิดสับสนค่อนข้างสูงในด้านทัศนคตินั้น ยังมีกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งที่คิดว่าโรคเอดส์นั้น เป็นโรคที่ไม่สามารถป้องกันได้ และตนเองไม่มีโอกาสติดเชื้เอดส์ อีกทั้งส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำงานร่วมกับผู้ที่มีเชื้อเอดส์ ส่วนด้านพฤติกรรม กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมเสี่ยงโดยฉีดยาเสพติดเข้าเส้นน้อย (0.3 %) และมีสามีที่เที่ยวโสเภณีร้อยละ 10.4 % แต่ส่วนที่ไม่แน่ใจมีถึงร้อยละ 22.3 % กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ประเมินว่าตนเองพอรู้บ้างเกี่ยวกับโรคเอดส์

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวเองที่ลึกซึ้งมากขึ้นในชีวิตประจำวันทั่วไปยังอยู่ในระดับต่ำ ควรมีการให้สุศึกษาในระดับลึกโดยวิธีกลุ่มหรือรายบุคคลในกลุ่ม เป้าหมายที่แตกต่างกันอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

การศึกษาเพื่อเฝ้าระวังความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับโรคเอดส์นั้น เป็นการศึกษาที่ดำเนินการได้ไม่ยากนักในระบบการทำงานปกติหากมีการเตรียมประสานงาน ที่พร้อมอีกทั้งข้อมูลที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในการติดตามสถานการณ์ของพฤติกรรมเสี่ยง และใช้ในการประเมินผลการดำเนินงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการควบคุมป้องกันโรคเอดส์ในระดับจังหวัดและระดับประเทศได้

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้ศึกษาใคร่ขอขอบพระคุณ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดลำปาง ราชบุรี นครราชสีมา สงขลา รวมทั้ง ผู้อำนวยการโรงพยาบาล และคณะเจ้าหน้าที่ของโรงพยาบาล ลำปาง โรงพยาบาลราชบุรี โรงพยาบาลบ้านโป่ง โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา โรงพยาบาลสงขลา และโรงพยาบาลหาดใหญ่ ที่ให้ความอนุเคราะห์และร่วมมือเป็นอย่างดี สุดท้ายใคร่ขอขอบพระคุณ ผู้อำนวยการกองระบาดวิทยา องค์การอนามัยโลก และผู้อำนวยการศูนย์ระบาดวิทยาภาคทั้ง 4 ภาค ที่สนับสนุนด้านบุคลากร วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้

ผู้รายงาน

แพทย์ประจำบ้านโครงการศึกษาและฝึกอบรมทางระบาดวิทยา กองระบาดวิทยา

#####